

Лавренюк В. В.

Національний університет «Одеська політехніка»

«НАШІ СЛОВА СТАЮТЬ НАШИМИ ДІЛАМИ». СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНА ПРОБЛЕМА ЄДНОСТІ СЛОВА Й ДІЛА В ПОЕЗІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

У статті розглянуто інтимну й громадянську лірику Лесі Українки, як цілком закономірно ставились і розв'язувались найбільш значущі соціально-етичні проблеми доби, й серед них на першому місці була проблема єдності слова й діла як важлива проблема виховання людини, що свідомо ставиться до громадянського обов'язку, що свою любов до упослідженої царизмом України утверджує конкретними справами, а не лише гучними та пустодзвінними словесними запевненнями.

Проблема єдності слова й діла стала визначальною в творчості Лесі Українки, чия поетична, громадянська, людська натура саме й відзначалася активністю, дійовістю її патріотизму. З творчістю Лесі Українки ввійшли до вітчизняної поезії не тільки нові суспільні ідеї, а й нові морально-етичні ідеали, нове поняття краси. Йшлося не лише про соціальну проблему боротьби проти гніту й насильства, звеличувалася також краса цієї боротьби, розкривався облагороджувальний вплив її на людину. У Лесі Українки утверджувалася благородна мораль борця, що ділом підтверджував слово любові до України. Адже сама поетеса писала: «Наші слова стають нашими ділами».

Праця – це улюблений образ Лесі Українки, праця, саме якою й вимірюється любов до рідного краю, вимірюється і соціальна, й моральна значимість особистості.

Проблема єдності слова й діла знаходить свій вираз у запереченні сліз, пустопорожніх фантазій («Дитячі мрії»), у прагненні пробудити сором з приводу бездіяльності та у ствердженні потреби бути мужнім, безкомпромісним бійцем за свободу.

Ставлячи й розв'язуючи оцю наскрізну проблему своєї творчості – проблему єдності слова й діла – Леся Українка постійно протиставляє пустопорожнє слово, не підкріплене ділом, пасивну, бездіяльну проповідь, що асоціюються в неї з рабською покорою, та сміливий вчинок, революційний порив, вияв вільного й гордого духу.

Ключові слова: слово, діло, праця, любов, свобода.

Постановка проблеми. Найяскравішою постаттю на фоні літератури кінця XIX-початку XX століття є безперечно Леся Українка – дочка талановитої письменниці Олени Пчілки-Косач і племінниця Михайла Драгоманова. За своє коротке і трагічне життя, за 20 років звитяжної літературної праці, стала в один ряд із Тарасом Шевченком та Іваном Франком як найбільша українська поетеса дореволюційної доби.

На формування світогляду Лесі Українки і її творчої індивідуальності вплинули три чинники.

Перший – це середовище, з якого вийшла і серед якого жила: її освіта, студії, подорожі, спілкування з передовими культурними діячами того часу (Лисенками, Старицькими, Черняхівськими, знайомство й листування з Франком, Кобилянською та іншими); життя серед простого українського люду, глибоке зацікавлення його історією, побутом і традиціями; вивчення іноземних мов і літератур.

Другий – це самобутня краса природи рідної Волині, Криму, Кавказу, Єгипту, Італії, що надихала душу до творчості.

Третій – це тяжка невиліковна хвороба (туберкульоз кісток), що завдавала страждань і передчасно звела зі світу, а проте й викристалізовувала волю до життя, спонукала до боротьби, до невпинних студій усе нових і нових проблем і тем, глибокого філософського споглядання.

Творчість Лесі Українки представлена чотирма основними жанрами: ліричними поезіями, драматичними поемами, драмами, критичними статтями.

В особистій ліриці, сповненій смутку й безнадії, переважають мотиви природи, кохання, самоти, недуги. Цілковито контрастує їй громадянська лірика, основною прикметою якої – сильний, вольовий, бадьорий тон, непримиренність до національних і соціальних утисків, засудження

будь-якої тиранії, і в першу чергу московського імперіалізму. Леся з твердою, негнutoю вірою у світле майбутнє рідного народу, закликає до боротьби проти поневолення.

Драми і драматичні поеми «Одержима», «Вавилонський полон», «Касандра», «На руїнах», «Три хвилини», «Осінь казка», «В катакомбах», «В домі роботи – в країні неволі», «Айша і Магомет», «На полі крові», «Йоганна, жінка Хусова», «Бояриня», «Адвокат Мартіян», «Оргія», «У пущі» – це справжній вінець творчості Лесі Українки.

Зв'язок між неукраїнськими темами й українським життям не завжди простий і прозорий, а проте вдумливий читач завжди зуміє зрозуміти їх алегорію, віднайти глибинну символіку і справжній зміст, оскільки всі вони мають не лише український, але й загальнолюдський зміст.

На сучасному етапі розвитку України, коли на полях бою проти московської агресії вирішується її подальша доля, саме питання збереження Української Державності, однією з найголовніших серед багатьох гуманітарних проблем постала проблема збереження єдності слова і діла влади, соціальної єдності, а отже, збереження краси людських почуттів, збереження психологічного здоров'я української нації. Адже саме високе мистецтво, – музика, література, живопис, – покликане зігрівати людські серця, виховувати високі почуття, єднаючи все українське суспільство на засадах немирих загальнолюдських цінностей: високої етики й моралі, інтелектуального і духовного розвитку особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед публікацій останніх десятиріч надзвичайно цікавою для нас є нова книжка талановитої української письменниці **Оксани Забужко** «Богородиця України: Українка в конфлікті міфологій» (2007). Цей твір є результатом її багаторічних роздумів, інтелектуальний погляд крізь віки, культури й конфесії, пошуки «України, яку ми втратили». Оксана Забужко, розкриваючи «код Лесі Українки», аристократки і єретички, спадкоємиці стародавнього шляхетного роду і продовжувачки гностичної традиції, вирішує питання: чому найвидатніша з українських письменниць залишилася невивченою і незрозумілою в радянській Україні, і так само залишається незною для широкого читача в Україні незалежній. Відповіддю на це питання стає глибоке дослідження історичної драми «прихованої війни», яку Оксана Забужко з притаманною їй досконалістю подає на багатющому літературному й історичному матеріалі.

Неабияку цікавість для читача становить книжка професора, доктора філософії зі США **Наталії Іщук-Пазуняк** «Леся Українка: ідея свободи України у спектрі світової цивілізації. Розвідки і доповіді» (2008). Філологічний науковий доробок, що містить у собі порівняльне дослідження особливостей драми-феєрії «Лісова пісня» в колі західноєвропейських і українських драматичних творів, а також серію статей, присвячених проблемам творчості Лесі Українки. Видання призначене для школярів, гімназистів, учнів ліцеїв і коледжів із поглибленим вивченням української літератури, педагогів, студентів і викладачів вищих навчальних закладів, а також усіх шанувальників українського слова.

Також безперечно цікавість, як для науковців, так і для широкого загалу становить стаття **Тетяни Ананченко** «Одеськими стежками Лесі Українки (до 120-річчя першого приїзду Лесі в Одесу)», що вийшла друком у журналі «Наука і освіта» (2008). У статті досліджується один з маловідомих фактів життя і творчості Лесі Українки – її перебування 1888 та 1889 року на теренах Одещини у зв'язку з лікуванням у медичних закладах міста, а також зв'язки Лесі з родиною Комарових, якій присвячено цикл поезій «Подорож до моря».

Монографія **Галини Левченко** «Міф проти історії: семіосфера лірики Лесі Українки» (2013) (Серія «Монограф») присвячена ліриці Лесі Українки, стильовим особливостям творів раннього українського модернізму.

У статті **Світлани Дзюбич** «Леся Українка в українській бібліографії ХХ ст. Крізь призму сучасного лесезнавства» (2019) усебічно проаналізовано бібліографічні посібники ХХ-початку ХХІ ст. із вивчення творчої спадщини Лесі Українки та вшанування її пам'яті в Україні та світі. Охарактеризовано структуру видань та особливості роботи над ними в бібліотеках України.

Постановка завдання. На підставі аналізу ліричних поезій Лесі Українки продемонструвати, що домінантами інтимної лірики поетеси є поняття «праця», «діло», «боротьба», «любов», «соціальна і моральна значимість особистості» – в усіх її проявах: до родини, до людей, до України.

Виклад основного матеріалу. Проблема єдності слова й діла стала визначальною в творчості Лесі Українки, чия поетична, громадянська, людська натура саме й відзначалася активністю, дійовістю її патріотизму. Як точно зауважував Євген Шаблювський, «з творчістю Лесі Українки ввійшли у вітчизняну поезію не тільки нові суспільні ідеї, а й нові морально-етичні ідеали, нове

поняття краси. Йшлося не лише про соціальну проблему боротьби проти гніту й насильства, звеличувалася також краса цієї боротьби, розкривався облагороджуючий вплив її на людину. Поетеса показує, як боротьба за щастя людей збагачує їх самих, збагачує людську душу» [5, с. 15]. У Лесі Українки утверджувалася благородна мораль борця, що ділом підтверджував слово любові до України. Адже сама поетеса писала: «Наші слова стають нашими ділами» [6, с. 333].

Вже в ранньому, але програмному для Лесі вірші 1892 р. «Досвітні огні» вона протиставляє темряві ночі як символу тяжкого тягара, що сковує думку й почуття людини, прирікає її на пасивність, покору долі («повстати ж не мала я сили»), образ досвітніх огнів, що перемагають навколишню темноту й іще серед мороку ночі, всупереч цьому морокові, кличуть до активної дії, пробуджують до боротьби:

Вставай, хто живий, в кого думка повстала!

Година для праці настала! [6, с. 69].

Праця – це улюблений образ Лесі Українки, праця, саме якою й вимірюється любов до рідного краю, вимірюється і соціальна, й моральна значимість особистості.

І все ж цей образ має більш соціальну наповненість, а от образно-емоційне висловлення ідеї, що несе в собі етичне спрямування, знаходить вираз в образах гостроемоційних, експресивних: в образах повсталі душі, палаючого серця. У циклі «Сльози-перли», з болем говорячи про долю України, враженої рабським мовчанням, німотою, вкритої нічною темрявою; говорячи про трагедію рідного краю, в якому «правду неправда скрізь бере», краю, на лоні якого «палають страшні, незагойні рани», який живе «в ганебній неволі» (як художньо ефективно вибудовується градаційний ряд для характеристики всіх бід України!), вважаючи, що сльози, пролиті над Україною, тяжка журба, гіркі жалі – все це не виведе вітчизну з полону неволі, рабства, Леся Українка пропонує ефективніші, дійовіші засоби. Це саме пробудження гордого народного духу, це повстання душі, яка керує нашими вчинками. Повсталі душі – то символ високої ідеї, яка оволодіває масами й веде їх до активної дії, до самої перемоги в боротьбі за Україну:

Коли ж не стане сили, коли туга

Вразить украй те серденько зомліле,

Тоді душа повстане недолуга,

Її розбудить серденько зболіле.

Як же повстане – їй не буде впину,

Заснути знов, як перш, вона не зможе,

Вона боротись буде до загину:

Або загине, або переможе.

Або погибель, або перемога –

Сі дві дороги перед нами стане...

Котра з сих двох нам судиться дорога?

Дарма! повстанем, бо душа повстане

[6, с. 73–74].

І поруч із образом повсталі душі йде образ серця, поруч із яким, за принципом градації, йдуть метафори, кожна наступна з яких говорить про все могутнішу, все активнішу діяльність цього серця, що живе болями рідного краю й пробуджує людей до все ефективнішої дії в ім'я вітчизни:

Хай серце плаче, б'ється, рветься з туги,

Хай не дає спокою, хай палає! [6, с. 73–74].

Протиставлення марно промовлених слів з приводу долі України, плачу, стогону й ридань, що ніяк не полегшать долю краю, та конкретного діла заради свободи вітчизни – цей мотив усе наростає, посилюється від вірша до вірша в поезії Лесі Українки, щоб вилитися в прямий заклик-наказ:

Нащо даремнії скорботи?

Назад нема нам вороття!

Берімося краще до роботи,

Змагаймося за нове життя!

(«Скрізь плач, і стогін, і ридання...») [6, с. 81].

Проблема єдності слова й діла знаходить свій вираз у запереченні сліз, пустопорожніх фантазій («Дитячі мрії»), у прагненні пробудити сором з приводу бездіяльності («Мов на позорищі прикута я стояла і краска сорому горіла на лиці...») та у ствердженні потреби бути мужнім, безкомпромісним бійцем за свободу: «Скажимо і докажимо, що ми бійці сами...». А закінчує вірш поетеса, хоч і гірким, але мужнім, суворо правдивим визнанням-закликом, адресованим своєму поколінню, яке, на жаль, не має тієї відваги, якою були позначені його попередники. Та в цьому гіркому визнанні – і заклик до того, щоб побороти в собі пасивність і стати справжніми бійцями, гідними отих своїх попередників:

А ні, то треба мати хоч ту сумну одвагу –

Сказати Старим бійцям: не ждять,

не прийдем ми!

(«До товаришів») [6, с. 127].

Ставлячи й розв'язуючи оцю наскрізну проблему своєї творчості – проблему єдності слова й діла – Леся Українка постійно протиставляє пустопорожнє слово, не підкріплене ділом, пасивну, бездіяльну проповідь, що асоціюються в неї з рабською покорою, та сміливий вчинок, революційний порив, вияв вільного й гордого духу. Це

протиставлення знову ж знаходить вияв у гостро-емоційних образах, у нагромадженні риторичних запитань з усе зростаючою змістово-емоційною напругою:

*Що вдіє раб принижений, нещасний,
Як буде проповідь читать своїм панам?*

*.....
Ми паралітики з блискучими очима,
Великі духом, силою малі,
Орлині крила чуєм за плечима,
Самі ж кайданами прикуті до землі.*

*.....
Одвага наша – меч, политий кров'ю,
Бряжчить у піхвах, ржа його взяла.
Чия рука, порушена любов'ю,
Той меч із піхви видобуть здола?
Нехай же ми раби, невільники продажні,
Без сорому, без честі – хай же й так!
А хто ж були ті вояки одважні,
Що їх зібрав під прапор свій Спартак?..*

(«Товарищі на спомин») [6, с. 81].

Леся Українка вважає, що найтяжчі життєві випробування мають загартовувати людину, витворювати з неї людину діла, борця. Вона не приховує всіх складнощів життя, нагромаджуючи у вірші образи гостро трагедійного забарвлення: злі хуртовини, «страшного розпачу отруйнее дихання», «тяжке безвір'я в себе, в свій талан», «бездонна яма», «безлюдна пустиня», «лихої смерті грізна примама», життя, мов кара. Але серед усіх цих лих має загорітися той вогонь,

*Де жевріє залізо для мечей,
Гартується ясна і тверда криця.*

*Коли я крицею зроблюсь на тім вогні,
Скажіть тоді: нова людина народилась;
А як зломлюсь, не плачте по мені.
Пожалуйте, чому раніше не зломилась!*
(«О, знаю я, багато ще промчить...»)
[6, с. 139–140].

Народження нової людини в огні боротьби, в огні діла, відданого справі свободи України, людини з крицевою волею – центральний мотив поезії Лесі Українки. І як гостро, непримиренно, навіть жорстоко судить вона тих, хто не витримав життєвого гарту, хто зламався в життєвих негодах, у борні.

Постійно живе в творчості Лесі Українки гостре протиставлення слів і вчинків. Звичайно, слово теж є зброєю. Не даремно поетеса вживає поруч з образом слова епітети «страшні й великі», а носій цього слова, ангел помсти, має в руках

*меч осяйний, оgneвий,
І в серці, наче поклик бойовий,
Здіймаються у мене співи дики.*

Але далі ангел помсти говорить, що слово має кликати до вчинку, без вчинку, що викликаний ним, воно мало що варте.

*«Слова, слова, слова! – на них мій гість мовляє, –
Я ангел помсти, вчинків, а не слів,
Не думай же, що твій одважний спів
Других, а не тебе до бою закликає. («Ангел помсти»)»* [6, с. 140].

Слово, за твердженням Лесі Українки, тоді стає зброєю, коли надихає на героїчний вчинок, коли воно служить справі визвольної боротьби рідного народу, як про те мовиться у програмному вірші поетеси «Слово, чому ти не твердая криця...». Оце зіставлення знова, як і людини-борця, з крицею, стає теж наскрізним у Лесиній інорчості [6, с. 143–144].

У поезії Лесі Українки настійно звучить мотив діла як протистояння, як опору несприятливим обставинам, диким деспотичним силам, що переслідують особистість і народ, стоять на шляху поступу. У вірші «До товариша», пишучи про вогку тьму тюрми, про «сумні дні без сонця, без місяця ночі», про ціле море гірких кубків горя, поетеса славить тих «робітників діла і слова», які долають усі перешкоди, незважаючи на те, що це протистояння добра і зла довготривале й невідомо, коли ж настане перемога тих «робітників діла і слова», якщо «скільки б вінків не плели для них,

*Скільки б терну на тії вінки не сплели,
Ще зостанеться ціла діброва* [6, с. 153].

Але переможцем у цьому протистоянні все ж завжди є могутня, нескорима особистість, характер якої втілено в «Уривках з листа» в образі гордої, непокірної квітки, яка

*Камінь пробила... той камінь, що все переміг,
Що задавив і могутні дуби,
І терни непокірні.*

*Квітку ту вчені люди зовуть Saxifraga,
Нам, поетам, годиться назвати її Ломикамінь
І шанувать її більше від пишого лавра* [6, с. 158].

Саме таким ломикаменем і є люди героїчного чину, революційного діяння в ім'я України. НІБИ СЬОГОДНІ НАПИСАНО СЛОВА.

Думка про поєднання слова й діла знаходить у Лесі Українки втілення в образі гарячого джерела, що «скелю зрива кам'яну», в образі серця «з твердого, міцного кришталю!» («Єврейські мелодії») [6, с. 183]. Саме оце джерело – символ

діла – й оце серце – символ слова – діючи в комплексі, у згоді, й забезпечують перемогу над деспотичними силами, перемагають у найнелюдяніших обставинах.

Поетеса реалістичним поглядом дивиться на всю історію людства, в якій вищою нагородою для борця, що сповідує єдність слова й діла, є «терновий вінець», символ жертвовності, а не «царська корона», символ офіційної відзнаки тебе сильними світу цього. Леся Українка вважає, що шлях борця – це завжди шлях на Голгофу, але такий життєвий вибір має бути свідомим, а не нав'язаним тобі:

*Але стане вінцем
лиш тоді плетениця тернова,
Коли вільна душею людина
по волі квітчається терном,
Тямлячи вишу красу,
ніж та, що кричить на майданах:
«Гей, хто до мене? Ходіть,
я кожному в руки даюся».
Путь на Голгофу велична тоді,
коли тямить людина,
нащо й куди вона йде,
не прагнучи інших тріумфів,
знаючи іншу величність,
ніж ту, що на троні гукає:
«Я з ласки бога цариця,
бо, гляньте, – сиджу на престолі!»
(«Завжди терновий вінець...») [6, с. 189–190].*

Отже, проблема єдності слова й діла тісно пов'язана з проблемою внутрішньої свободи, вільного волевиявлення, вміння почувати, мислити й діяти не за чийось наказом, а вільно, як наказує тобі чисте сумління.

Так само вільним, незалежним має бути слово поета – те слово, що теж стає ділом. У циклі «Ритми» Леся Українка поєднує гостро емоційне заперечення й так само гостро емоційне ствердження – заперечення слова млявого, що отруює своєю млявістю, іржавого, що роз'їдає іржею душу; ствердження слова палкого й дійового, для характеристики якого і для визначення його впливу на громаду поетеса знаходить небуденні, гостро контрастуючі, романтично піднесені метафори й епітети, образи-символи:

*Промінням ясним, хвилями буйними,
прудкими іскрами, летючими зірками,
палкими блискавицями, мечами
хотіла б я вас виховатъ, слова!
Щоб ви луну гірську будили, а не стогін,
щоб краляли, а не труїли серце,
щоб піснею були, а не квилінням.*

*Вражайте, ріжте, навіть убивайте,
не будьте тільки дощиком осіннім,
палайте чи паліть, та не в'яліть [6, с. 191].*

Контраст і фігура градації – ось ті ефективні художні прийоми, які так активно впроваджує тут поетеса і для заперечення слова кволого, бездіяльного, а отож, і шкідливого, та для ствердження слова-діла.

Леся Українка – поетеса поліфонічна. Поряд із повинню почуттів, із романтично піднесеними образами, що створюють атмосферу духовної висоти й чистоти, є в неї вірші більш суворо земні, де думка висловлена стримано й наче аж буденно, бо йдеться не про виняткові, героїчні обставини, а про скромну, щоденну працю, яка, проте, саме і є такою необхідною для людини, як хліб і вода. У вірші «Чого то часами, як сяду і нию?», долаючи сумніви: «Нащо то здалася ся праця дрібна?», – поетеса, розвиваючи далі ліричний сюжет, доходить справедливого висновку про корисність тієї повсякденної праці:

*Все ж, може, ся пісня якую людину
Розважить успіх хоч би на хвилину,
І щиро промовленим словом моїм
Збуджу огонь я у серці чийм... [6, с. 223].*

В трактуванні Лесі Українки слово поета, що стає ділом, – то «божа іскра», «велике багаття», яке «кида вогонь аж до хмар», то, говорить вона, загострюючи думку й почуття, – «тяжке прокляття, Дикий і лютий пожар», вогонь якого

*не може людина
Ні запалить, ні вгасить,
В кого ж запала та іскра єдина,
Вік її буде носить!*

(«Божа іскра») [6, с. 238].

Ця могутня сила поетичного слова, що надиhaє на героїчну дію, йде в парі з найчистішими братніми людськими почуттями, про які йшлося й у вище згаданому вірші «За правду, браття...»:

*Тепер мені не жаль ні мук, ні крові,
Готова я прийматъ і рани, і терни
За марні мрії, за святії сни
Пречистого братерства і любові.*

(«Не дорікати слово я дала...») [6, с. 242].

Леся Українка знаходить знову найгучніші інтонації, найгіперболічніші образи, знову нагромаджує за принципом градації риторичні запитання й оклики, щоб сказати про значимість, дійовість слова, яке вона називає «крилатим», «голосом потужним». Це слово має могутню силу, воно виходить «геть на просторі майдани», воно допомагає розбити кайдани. Поетеса згадує імена біблійського пророка Єремії й великого

поета Данте, закликає сучасних поетів так само заклично, громово заговорити про нинішнє лихо нашого краю, аби підняти громаду на боротьбу за свободу:

*Гей, блискавице, громова сестрице,
де ти? Розбий злії чари!
Хай ми хоч разом заговоримо громом
так, як веснянії хмари!*

(«Де тії струни...») [6, с. 278].

Думаючи про майбутнє, поетеса далека від категоричних, однозначних, догматичних суджень. Вона – в роздумі нелегкому, навіть тривожному, але збуджуючому до пошуку відповіді на питання, яким же буде те майбутнє, яким буде новий світ, чи відповідатиме він ідеалам борців, мріям народу:

*Людське море, ти, сило народная,
З чого ти собі зброю скуєш?
Що повстане на місці порожньому того
світа, що ти розіб'єш?..*
(«Гострим полиском хвилі спалахують...»)
[6, с. 290].

Леся Українка суворо реалістично говорить про таку історичну біду України, як зраду їй з боку багатьох, хто удавав із себе патріотів, але не міг утвердити своє почуття ділом і йшов у найми до вигіднішого сусіда.

*Вкраїна бачила не раз,
як тії закоханиці*

*надвечір забували все,
про що співали вранці,
і, взявши дар від неї, йшли до іншої в гос-
тину;
вони не знали, що то є любити до загину*
[6, с. 379–380].

Патріотизм же Шевченка, справді, був різко відмінним від того зовнішнього, удаваного, словесного псевдопатріотизму, бо Кобзар ділом утвердив свій патріотизм, заплативши за нього найдорожчим – свободою і, врешті, навіть життям:

*Він перший за свою любов
тяжкі дістав кайдани,
але до скону їй служив без зради, без омані.*

*Усе знесла й перемогла його любові сила.
Того великого вогню
і смерть не погасила* [6, с. 379–380].

Висновки. Отже, соціально-етична проблема єдності слова й діла стала наскрізною в творчості Лесі Українки: чи писала вона про власні творчі устремління і свій духовний стан, чи творила образи бійців за свободу України, вічних робітників на полі поступу, чи образ повсталोї народної маси, надиханої високими ідеалами свободи, чи, нарешті, образ духовного вождя нації, власне творця тієї громади, що зветься українським народом, – образ великого Шевченка.

Список літератури:

1. Дзюбич С. Леся Українка в українській бібліографії ХХ ст. *Крізь призму сучасного лесезнавства*. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 2019. Вип. 51. С. 233–242.
2. Забужко О. Богородиця України: Українка в конфлікті міфологій / 2-ге видання, випр. Київ: Факт, 2007. 640 с.
3. Іщук-Пазуняк Н. Леся Українка: ідея свободи України у спектрі світової цивілізації. Розвідки і доповіді. Київ, 2008. 432 с.
4. Левченко Г. Міф проти історії: семіосфера лірики Лесі Українки. Монографія. Київ: Академвидав, 2013. 332 с.
5. Українка Леся. Публікації, статті, дослідження. Т. 1. Київ: Вид-во АН УРСР, 1956. 291 с.
6. Українка Леся. Збір. творів: У 12-ти томах. Т. 1. Київ: Наукова думка, 1975. 446 с.
7. Шабліовський Євген. Леся Українка і наша сучасність / Українка Леся. Збір. творів: У 12-ти томах. Т. 1. Київ: Наукова думка, 1975. С. 3–7.

Lavreniuk V. V. «OUR WORDS BECOME OUR DEEDS. THE SOCIO-ETHICAL PROBLEM OF THE UNITY OF WORD AND DEED IN THE POETRY OF LESYA UKRAINKA

The article examines the intimate and civic lyrics of Lesya Ukrainka, how the most significant socio-ethical problems of the time were quite naturally approached and resolved, and among them, in the first place was the problem of the unity of word and deed as an important problem of raising a person who consciously treats his civic duty, who confirms his love for Ukraine oppressed by tsarism with concrete deeds, and not only with loud and empty verbal assurances. The problem of the unity of word and deed became decisive in the work of Lesya Ukrainka, whose poetic, civic, human nature was precisely distinguished by the activity, effectiveness of her patriotism. With the work of Lesya Ukrainka, not only new social ideas, but also new moral and ethical ideals, a new concept of beauty entered the national poetry. It was not only about the social problem of the struggle against oppression and violence, the beauty of this struggle was also glorified, its ennobling influence on man

was revealed. In *Lesya Ukrainka*, the noble morality of the fighter was affirmed, who confirmed the word of love for Ukraine with deeds. After all, the poetess herself wrote: "Our words become our deeds."

Labor is *Lesya Ukrainka*'s favorite image, labor; which is precisely how love for one's native land is measured, and both the social and moral significance of a person is measured.

The problem of the unity of word and deed finds its expression in the denial of tears, empty fantasies ("Children's Dreams"), in the desire to awaken shame for inaction, and in the affirmation of the need to be a courageous, uncompromising fighter for freedom.

Posing and solving this cross-cutting problem of her work – the problem of the unity of word and deed – *Lesya Ukrainka* constantly contrasts an empty word, not supported by deed, a passive, inactive sermon, which she associates with slavish humility, and a courageous act, a revolutionary impulse, a manifestation of a free and proud spirit.

Key words: word, deed, work, love, freedom.